

Uladzimer Arlou

Václav Havel vs. Nagy Péter

Arlou a kétezres években műsorvezető (ma már inkább csak blogíró) a „Szabadság Rádióban”, ennek keretében kapta egy egyetemi hallgatótól a következő kérdést a nemzeti identitás meghatározásával kapcsolatban.

– Gyakran hallani, és talán még többször szóba is kerül, hogy Belarusz európai ország. Ön mit gondol erről? Nem lehet, hogy az orosz, majd a szovjet birodalom kétszáz éve miatt inkább eurázsiai ország lettünk, csak nincs bátorságunk ezzel szembenézni? – Volha, egy hallgató.

– Belarusz elsősorban történelmileg és kulturálisan, de mentalitásában is Európához tartozik. A 14. századtól léteztek szabad városok, diákjaink európai egyetemeken tanultak, műemlékeink között pedig megtalálható az összes európai stílus, kezdve a romántól és a gótikustól. A belarusz föld keleti előőrse volt a reneszánsznak és a reformációnak – olyan folyamatoknak, amelyek évszázadokra meghatározták az európai civilizáció fejlődését. Franciszk Szkarinának köszönhetően őseink az akkori keresztény világban negyedikként vehették kézbe a saját nyelvükre lefordított, nyomtatott Bibliát. Korábban, mint az angolok, a franciák és a lengyelek. A Litván Nagyfejedelemség 1588-ban belarusz nyelven kiadott alapokmánya pedig a leghaladóbb törvénygyűjtemény volt az akkori Európában.

Mindeközben Szmolenszktól keletre egészen más világ volt. Az egyén sokkal kevesebb joggal és szabadsággal rendelkezett. A cár még számos tekintélyes bojárt is a saját szolgájának tekintett. Ismeretlen volt a tolerancia, nem léteztek szabad városok, sőt a reneszánsz sem.

Kétségtelen, hogy a két évszázad alatt a nemzeti öntudatunk végzetesen deformálódott, aminek következtében a belaruszok nagy része mindmáig Oroszország-központúan, vagyis történelmileg és kulturálisan is eurázsiai minták szerint él, ami a mai hatalomnak tökéletesen megfelel.

Az egyes országrészek saját ünnepeket tartanak, és sajnálatos módon, mi inkább emlékezünk adott esetben az 1802-es cári alapítású Vicebszki kormányzáság létrejöttére a már 1503-tól létező Vicebszki vajdaság megalakulása helyett. A kettő között, ahogy mondani szokás, zongorázni lehet a különbséget. Az ünnepeink kevés kivételtől eltekintve orosz vagy szovjet mintát követnek. I. Péter erre vonatkozó rendeleteit ugyanúgy alkalmazzuk, mint a lenini népbiztosság dekrétumait. Miért is? Péter soha nem volt a mi uralkodónk. Az északi háború idején, amikor a Lengyel-Litván Unió szövetségese volt, saját kezével gyilkolta le a Szófia-székesegyház unitárius papjait, később pedig a katonái a templomot is lerombolták.

Nemrég, amikor bekapcsoltam a közmédia egyik csatornáját, a Nase utro című reggeli műsort adták, amelyben minden alkalommal új, fontos informá-

ciókkal kínálják meg a nézőket a hazai történelemről. Ezúttal azt találták mondani, hogy ha nem lettünk volna az Orosz Birodalom része, akkor Belaruszban sokkal később jelenhetett volna meg a vasút. Nos, én erre meg azt mondom, hogy amikor az orosz cár kiadta a jobbágyok felszabadításáról szóló rendeletet, Londonban már közlekedett az első metrószerelvény.

Mindezek után az állami sajtó újabb érdekes hírrel örvendeztetett meg: Menszk történelmi központjában, az újjáépített városházánál, a turisták öröme megkezdődik a csendőri szolgálat. Nem hittem a szememnek.

Mit is jelképez a városháza? Éppen az európai városfejlődésnek a szimbóluma, ami egyszerre vált mellőzötté és a földdel egyenlővé az orosz hódítás után. És hogy kik voltak egykor ezek a csendőrök? A cári városi rendőrség legalacsonyabb szintű „bakái”. Többek között ők fojtották el Menszkben az 1860-as évek lázadásait, hazafias tüntetéseit. Érdekes, hogy az orosz irodalomban és zurnalisztikában is számos kifejezést találunk rájuk, de mind közül a „bunkó” a legtalálhatóbb.

Az egykori elnyomás egyik szimbóluma jelenik tehát meg egy európai főváros központjában – vezetőink előszeretettel hívják így Menszket –, de gondoljanak bele, hogy kik állnak e mögött a nagyszerű ötlet mögött? Nem éppen azok, akik szemében fővárosunk csupán egy orosz tartományi központ? Hallottak-e valamit is a kulturális minisztérium csinovnyikjai ezekről a csendőrökről? Vagy esetleg rettegve várnak már rájuk? Amondó vagyok, hogy mindenekelőtt nem abban kell bátornak mutatkoznunk, hogy beletörődjünk eljövendő sorsunkba, hanem hogy megvédjük megörökölt európaiságunkat, megőrizzük saját ünnepeinket és tradícióinkat. Ne hagyjuk a modern Hérosztratoszoknak, hogy buldózerrel takarítsák el történelmi városközpontjainkat.

Azt hiszem, maguktól is értik, hogy miről beszélek, ezért befejezésül hadd emlékeztessenek Václav Havel bölcs szavaira, aki arra figyelmeztetett, hogy amíg nincs demokratikus Belarusz, addig az európai integráció sem tekinthető befejezettnek.

Európai jövőnk pedig elsősorban rajtunk, belaruszokon múlik.

Ur Máté fordítása